

Simboluri ale cinstirii dedicate lui Nicolae Titulescu

VIRGILIU Z. TEODORESCU

„România nu poate fi mare în afară, decît în măsura în care e tare înăuntru”

Nicolae Titulescu, 1913

Complexitatea personalității lui Nicolae Titulescu, reflectată prin modul cum a participat și realizat toate problemele majore pe care țara i le-a încredințat pe parcursul anilor, l-a impus atenției contemporanilor și urmașilor. Formele de manifestare ale respectului și cinstirii au fost diverse, încorporînd de fiecare dată un vibrant mesaj. Din multiplele exemple ne vom referi în continuare la lucrările de artă plastică ce i-au fost oferite pentru a aduce în ambianța locuinței pe cei care i-au fost contemporani în realizarea și consolidarea României Mari, precum și la lucrările care au ocupat în for public locul care să-i consacre pentru posteritate.

Pentru interiorul locuinței bucureștene, medicul anatomist și omul politic Vasile G. Demetrescu-Brăila, prieten apropiat dar și pasionat artist plastic, i-a dăruit¹ din creațiile sale două busturi evocîndu-i pe oamenii politici Take Ionescu și Ion G. Duca. Ani de zile busturile s-au aflat² la loc de cinste în locuința din șoseaua Kiseleff, fiindu-i la ore de solitară analiză companioni în găsirea și adoptarea celor mai bune soluții care permiteau României, prin diplomatul Titulescu și echipa sa de colaboratori, să situeze țara noastră în rîndurile statelor preocupate de îndepărtarea pericolului unui nou război.

Adevărat „constructor” și consecvent apărător al tratatelor de pace, a militat pe cale diplomatică pentru a înlătura pericolul manifestărilor revizioniste și revanșarde lansate de către cei care căutau pe orice cale să destabilizeze situația politică a lumii, dimensionată în urma primului război mondial. Declarat onorific Cetățean de Onoare al mai multor localități, printre care și orașul Timișoara³, a fost cunoscut, înțeles și sprijinit de locuitorii țării în tot ceea ce a întreprins pentru a înlătura actul revizionist. Un asemenea exemplu îl constituie reacția⁴ locuitorilor comunei Crasna din județul Sălaj. Ei au considerat că își pot exprima acest atașament și prin realizarea unui modest dar edificator monument ce se dorea a fi peren, care prin elementele componente s-a constituit un mesaj către viitorime. La momentul actului samavolnic de rapt teritorial la adresa României, impus prin diktațul de la Viena, a trebuit să fie salvat printr-un act de mare curaj al localnicilor, care au reușit să desprindă și să adăpostească la loc de taină părțile

¹ Ion Iordănescu, *Sculptorul dr. Demetrescu-Brăila*, în „Pictura și sculptura”, nr. 3, iunie 1935, p. 19 (foto busturile); *Catalogul expoziției „Luma Brăilei”*, 6 iulie – 6 august 1935, p. 13 (pozițiile 172 și 173); „Ramuri” XXVIII, Craiova, 1936, nr. 5–7, p. 119–130; Grigore Ionescu, *București-ghid*, București, 1938, p. 256–257 (consemnarea prezenței în Parlamentul României, în vestibul și rotundă, a celor două busturi).

² L. Kalustian, *Un om de bine: Demetrescu-Brăila*, în *Simple note*, vol. IV, București, 1985, p. 81–85.

³ *Calendarul „Universul”*, 1937, p. 107 (la 17 martie 1936).

⁴ Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor, dosar 68/1937, f. 171; Arh. St. Zalău, fond Prefectura județului Sălaj, dosar 92/1937.

componente, cu convingerea și speranța că va veni ziua când ele își vor reocupa locul cuvenit în agora localității. Pe această cale invadatorii n-au avut prilejul să-l distrugă, după cum făcuseră în alte localități cotropite. Considerăm că istoria acestui însemn de cinstire la adresa lui Nicolae Titulescu este concludentă pentru înțelegerea celui de al patrulea deceniu al acestui secol contorsionat.

În vecinătatea Munților Meseșului, la 13 km de Zalău, pe apa Crasnei, în localitatea omonimă, s-a realizat, în anul 1935, opera de cinstire la adresa lui Nicolae Titulescu prin acordarea titlului de Cetățean de Onoare și edificarea în piața centrală a unui modest dar concludent monument, pe placa căruia au fost înscrise cuvintele exprimate de către Nicolae Titulescu ca înalt crez al vieții și activității. Documentul adoptat în prezența tuturor locuitorilor este concludent pentru a înțelege starea de spirit. Cităm: „Consiliul comunal al comunei rurale Crasna, din județul Sălaj; dorind a-și exprima recunoștința și stima față de Marele Bărbat de Stat cu renume mondial. Potrivit dreptului asigurat prin paragraful 21 al art. 104 din Legea pentru organizarea administrației locale, cu unanimitate de voturi și cu multă însuflețire a proclamat pe domnul Nicolae Titulescu, ministrul afacerilor străine ca cetățean de onoare al comunei Crasna. Având în vedere activitatea gigantică încoronată de aureola izbindei, dezvoltată spre binele omenirii pentru scopul cel mai nobil și sublim: menținerea păcii între popoare. Având în vedere onoarea deosebită ce o are comuna Crasna mulțumită inițiativei și rivnei fără răgaz a agilului prim pretor al plasei Crasna, domnul Vasile Pustai; prin ridicarea monumentului „Placa Titulescu” în piața Regina Maria, în eternizarea prin litere de aur a unor fraze elocvente și neuitate ale renumitei cuvintări rostite la Geneva afirmând că hotarele actuale ale țării sînt rezultatul unei dezvoltări istorice și că acelea sînt și rămîn veșnice. Luînd în considerare, că acest Monument atribuie comunei Crasna o mare demnitate și o însemnătate istorică în apropierea hotarului de vest al țării. Pentru aceste motive și contribuind totodată și la ridicarea propriei sale demnități, consiliul comunal a hotărît, conform dispozitivului în ședința festivă ținută la 13 iunie 1935. Primar comunal, Notar comunal”⁵.

Această hotărîre s-a concretizat prin neobosita activitate a inițiatorului și a autorului monumentului, I. Ferenczi din Zalău. Monumentul, avînd înălțimea de 3,25 m și lățimea de 1,24m, a costat 25.000 lei⁶. Pentru procurarea acestei sume au fost difuzate cărți poștale ilustrate imprimate la atelierul fotografic Friedmann din Zalău. Cartea poștală cuprinde următoarele elemente: în stînga o femeie în canatul unei firide cu coloane. Cu mîna stîngă ține o coroană iar cu dreapta un sul desfăcut. În partea dreaptă este redat monumentul avînd în partea superioară un glob pămîntesc pe care se înfășoară o eșarfă care are imprimate cuvintele: „Jus et lex”. În centrul cărții poștale ilustrate este redat jos un local de școală rurală încadrat de vegetație, iar sus stema județului Sălaj.

Monumentul, înălțat pe trei platforme, avea două plăci, cea mică redînd hotarele și cuvîntul „România”, iar a doua avea dăltuite cuvintele lui Nicolae Titulescu: „Hotarele actuale ale României sînt rezultatul evoluției de veacuri a unei idei de dreptate, procesul stabilirii lor este definitiv

⁵ Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor, dosar 68/1937, f. 117.

⁶ Ibidem, f. 170–171; *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1939, p. 379–385

sfârșit, la orice încercare de a-l reîncepe în numele întregului neam românesc răspund: Nu, Nu, Niciodată!!!”.

După mai bine de două decenii monumentul a fost reintegrat în for public constituindu-se un demn exemplu pentru noile generații. Lucrările au fost declanșate în 1946 dar finalizarea s-a înfăptuit în 1972, după ce întimplător a fost descoperit globul din partea superioară⁷.

Trecerea anilor, în condițiile create României după evenimentele celui de al doilea război mondial, au condus, mai ales după 1964, la readucerea în atenția opiniei publice a ceea ce a fost diplomația românească de-a lungul anilor. A fost un act selectiv, înlăturînd nume și fapte sau evidențiind numai pe acelea care confereau relațiilor răsăritene o anumită coloratură. În aceste condiții, s-a acordat lui Nicolae Titulescu, pe parcursul deceniilor următoare, atenția ce l-a definit, în mare măsură, ca personalitate de excepție în diplomația românească și universală, relevîndu-se contribuția lui de „constructor”. Într-un asemenea context s-a trecut și la acțiunea de realizare a unor simboluri evocatoare.

Cu prilejul comemorării a 25 de ani de la moartea lui Nicolae Titulescu pe fațada principală a casei din șoseaua Kiseleff nr. 47, a fost dezvelită⁸, în ziua de 11 martie 1966, o placă de granit negru avînd adosat un medalion turnat în bronz redînd efigia lui Nicolae Titulescu, realizare a sculptorului Constantin Lucaci. Textul inscripției relevă cititorului faptul că în această casă a locuit Nicolae Titulescu între anii 1922—1937, desfășurînd o amplă activitate pe tărîm politic, diplomatic, juridic.

În orașul Timișoara, care cu decenii în urmă îl declarase Cetățean de Onoare, în incinta Universității, a fost amplasat un bust turnat în bronz care-l evocă pe Nicolae Titulescu. Lucrarea nu este semnată⁹.

În orașul Craiova, în fosta grădină Mihai Bravu, azi grădina Tineretului, a fost amplasat¹⁰ bustul lui Nicolae Titulescu realizat în piatră, în anul 1965, de sculptorul Alexandru Deac. În prezent lucrarea este marcată de trecerea timpului, de intervențiile pătimașe ale propagandei electorale și chiar a lipsei de respect civic.

În aceeași urbe în anul 1982 numele lui a fost atribuit unei străzi, de fapt un tronson din calea Severinului pînă la intersecția cu strada Pașcani. Motivația o aflăm atunci cînd găsim în fața clădirii de la nr. 10—14 care adăpostește Casa Copiilor. Actuala clădire a fost înălțată¹¹ pe locul unde au fost casele lui Ghiță Urdăreanu, bunicul lui Nicolae Titulescu. Placa montată pe zidul noului edificiu la 17 septembrie 1962 amintește că aici s-a născut și și-a petrecut copilăria Nicolae Titulescu.

⁷ Cornel Grad, Doru E. Goron. *O semnificativă inițiativă patriotică: proclamarea lui Nicolae Titulescu ca Cetățean de Onoare al localității Crasna-Sălaș (13 iunie 1935)*, în „Acta Musei Porolissensis”, XI, Zalău, 1982, p. 276; Ion Ivănescu, *Lupta pentru unitate națională și apărarea integrității teritoriale oglindită în monumentele Aștei ridicale în Transilvania*, în „Acta Musei Porolissensis”, XI, Zalău, 1987; Virgiliu Z. Teodorescu, *Nicolae Titulescu — cetățean de onoare al Crasnei*, în „Sylvania”, anul II, nr. 3 (13), martie 1991, p. 7.

⁸ Florian Georgescu, Ștefan Ionescu, Maria Cantilli, *București — orașul nostru-ghid*, București, 1970, p. 99.

⁹ Amplasat în curtea interioară, în compania altor personalități reprezentative pentru știința și cultura românească.

¹⁰ Florea Firan, Alexandru Firescu, *Craiova-ghid de oraș*, București, 1982, p. 84.

¹¹ *Ibidem*, p. 90; Victor Andrei, *Craiova*, București, 1968, p. 20.

În anii 1981—1983 sculptorul Ion Irimescu a realizat bustul monumental turnat în bronz care-l evocă pe Nicolae Titulescu pentru a fi amplasat în București. Este o valoroasă lucrare, definitivă pentru subiectul tratat și creatorul ei. Din păcate, soluția amplasării o dezavantajează total. Apreciem că a fost un act pripit, menit parcă a izola și nicidecum de a pune într-un dialog corespunzător monumentului cu trecătorul doritor de a înțelege mesajul unui asemenea act de cinstire. Antrenarea unor urbaniști, peisagiști, arhitecți și istorici ar putea promova o soluție salutară pentru o reamplasare corespunzătoare, demnă de capitala României. Anul 1992, prin concretizarea strădaniilor tuturor acelor care acționează pentru a defini orașul Brașov ca loc de veșnică odihnă în glia strămoșească ca finală dorință testamentară a lui Nicolae Titulescu, sperăm că va aduce acestei localități și monumentul menit a fi simbol al cinstirii naționale adresat ilustrului înaintaș.

Cele amintite ca trepte ale Panteonului edificator pentru memoria lui Nicolae Titulescu sperăm că vor cunoaște, în anii ce vin, noi preocupări, ca prin piatră sau metal nemuritor să-i confere cinstirea cuvenită.

RÉSUMÉ

Comme preuve de l'appréciation qu'il a toujours réjoui, dans plusieurs villes du pays il y a des bustes représentant la figure de Nicolae Titulescu.

L'idée de l'auteur de cet article est qu'on doit ériger un tel monument à Brașov aussi, car cette-ci c'est la ville que l'illustre diplomate roumain a choisi pour son éternel repos.

PRÉCIS

Nicolae Titulescu was greatly praised even long before his death. In many towns of the country there are busts which represent him. The author of the article considers that such a monument should be raised in Brașov too, since this is the place the famous Romanian diplomat himself chose for his eternal peace.